

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ПОЛІТИЦІ ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ НАПЕРЕДОДНІ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ (1914–1918 рр.)

Мазур О. Я., Баран І. В., 2014

На зламі XIX–XX століть геополітична ситуація в Європі визначалася прагненням великих країн – Німеччини, Франції, Великої Британії, Австро-Угорщини та Росії – до нових завоювань, встановлення контролю над стратегічно важливими територіями, економічним зиском народів. Учасники майбутнього конфлікту, навіть частина малих європейських країн, переслідуючи корисливі цілі, готувалися до перегляду кордонів зі своїми сусідами.

На початку XX ст. геополітичні реалії скеровували значну увагу Німеччини до української справи. Пангерманський Союз висунув в особливому меморандумі, авторами якого були Г. Касс і А. Гугенберг, цілі війни, в яких насамперед визначалися територіальні захоплення на Сході за рахунок України, Польщі, Білорусії і Прибалтійських губерній. До цього документа додавалися відповідні карти і коментарі. Газета “Гамбурзькі новини” у статті “Українське питання” ставила цілі відторгнення України від Росії, і це завдання розглядалося як одне з найважливіших на європейському Сході. Відомий німецький журналіст Пауль Рорбах з певними заувагами відстоював звільнення неросійських народів від залежності царської Росії, заявляючи: “Хто володіє Києвом, той може підкорити Росію”. Незалежна Україна, на його думку, повинна була стати головним буфером у Східній Європі проти можливих намагань Росії поширити свої володіння на захід.

9 вересня 1914 р. рейхсканцлер Німеччини Т. Бетман-Гольвег наголосив, що головне завдання війни полягає у розгромі Росії і Франції та виключення їх з числа великих держав. Військові успіхи мали забезпечити умови для територіальних анексій на користь Німеччини і створення на Сході і Заході васальних держав. У цьому контексті Україна розглядалася як важливий чинник, який би сприяв реалізації німецьких експансіоністських планів.

Австро-Угорщина в українській політиці також виявляла особливу дієвість, оскільки до її складу входили українські землі. Українофільство стало домінуючою течією громадського життя галицьких українців, а Східна Галичина перетворилася в “Український П’ємонт” і стала важливим чинником формування модерної української ідентичності. Урядовці Австро-Угорщини, оцінюючи тогочасну ситуацію в південно-західній частині Російської імперії, прагнули за допомогою галицьких українців “схилити рутенів (наддніпрянських українців) до “австрійської ідеї”. Вона зокрема претендувала на Волинь і Поділля, водночас не відмовляючись від панування в Східній Галичині, Закарпатті та Північній Буковині.

Напередодні війни між Росією і Австро-Угорщиною точилася боротьба за гегемонію у слов’янському світі.

...Зрозуміло, що український національний рух у Галичині став небезпечним для Російської імперії. Практично все російське суспільство – від шовіністів до лібералів, – вбачало у ньому загрозу цілісності Росії. З наближенням війни український чинник набирав все більшого значення. На початку XX ст. Росія у своїй політиці щодо українських земель керувалася насамперед принципом імперського централізму та викорінення будь-яких проявів національного сепаратизму. Російський уряд дуже лякав розвиток українського руху в Галичині. Щодо проблем, які можуть виникнути перед Російською імперією у зв’язку з подальшим розвитком українського руху, граф В. Бобринський писав: “Якщо “русский” дух буде цілком зломлено, і Східна Галичина, і Буковина будуть повністю українізовані, то тоді сила ворожого натиску буде спрямована на нашу Малоросію, і українська пропаганда в нас значно посилиться. Тому ясно, що захист “русской” справи на Дністрі і Сяні стане його захистом на Дніпрі і, працюючи в Галичині, ми працюємо для нашої національної самооборони, незалежно від питання державного возз’єднання з нами Червоної Русі”.

Відомий ідеолог російського шовінізму П. Струве ще точніше висловився щодо українського національного руху. “Перш за все, – відзначав він, – Росія повинна возз’єднати і об’єднати з імперією всі частини “русского” народу. Звідси випливає історична неминучість приєднання до імперії “русской” Галичини. Таке приєднання неминуче, як це, на жаль, цілком ясно виявилось саме у зв’язку з цією війною, і для внутрішнього оздоровлення Росії, тому що австрійське буття малоросійського племені породило і живило у нас потворне так зване українське питання.

Поміркуйте над питаннями:

1. *Чиї інтереси обстоювали воюючі сторони?*
2. *Чи враховували країни інтереси українського народу?*
3. *Чим можна пояснити прагнення ворогуючих країн захистити українців?*